

הרב יוסף שמואל זכטר

לזכות ר' אליעזר בן גיטל איידל לרפ"ש

תשובה לבעל הרוקח בענין אמירת "מכניסי רחמים"

אנו שמחים להוציא לאור לפעם הראשונה תשובה מרכינו אלעזר ב"ר יהודה מגרמייזא, בעל ספר הרוקח (תתקכ"ה-תתק"ץ). התשובה עוסקת באמירת 'מכניסי רחמים', שבו פניה למלאכים לשמש בהעברת התפילות להקב"ה. בתחילת התשובה מתייחס רבינו על אותו אחד שהתקומם כנגד אמירת הפיוט וטען שבתפילה לה' 'אסור להכניס לו אמצעי'. רבינו, שתומך באמירת 'מכניסי רחמים' בשתי ידיו, מבסס את דבריו בראיות מהתלמוד והמדרש, מהנהגת הגאונים שבבבל, ואף מספרי ההיכלות. התשובה יו"ל ע"פ כתב-יד יחידי שנמצא בספריה הלאומית שבאוניברסיטת שטרסבורג, מספר 3936 (עמ' 338-339). תודה לספריה על רשות הפרסום. דיון מקיף על הפולמוס באמירת 'מכניסי רחמים', ראה לקמן מאמרו של הרב שלמה שפרכר במדור 'הקולמוס והספר'.

תשובה לרבי' אלעזר רוקח

נשאלתי על מנהג צרפת וספרד שנער מצרי' ואשכנז¹, אשר נהגו ע"פ גדולי הדור ל' בעשרת ימי תשובה בתוך בקשתם: 'מכניסי רחמים הכניסו רחמינו כו' משמיעי צעקה כו' מכניסי דמעה כו' במטותא מנכון מלאכי מרומא הכניסו דמעט העלובים הכניסו לפניו אפרו של יצחק אבינו הכניסו לפניו אפר תורה הקדושה אפר דם הקדושים השרופים באש', וכיוצא באלה רבים.

ויצמח ארו אחר בקיר² / את בוראו לא הכיר
ידו שלח מן החור³ / חשך תארו משחור⁴,

* תודתי נתונה לידידי ר' שמואל ווייל ור' בן ציון פוקס על עזרתם בהשגת צילומים של כתב-היד מספ' שטרסבורג. יהי רצון שימשיכו לזכות את הרבים בכל מעשי ידיהם. וגם אסיר תודה אנכי להרב שלמה זלמן הבלין על עזרתו בפיענוח כתב-היד.

1 לע"ד נראה, שאי אמירת מכניסי רחמים באיטליה (ופרובנציה) נובעת מהמסורה ההדוקה שבין א"י ואיטליה, שהרי בתלמוד הירושלמי, בניגוד לתלמוד הבבלי, נשמרת המימרא הנ"ל של ר' יודן שמתנגד לתפלה לאמצעים, וז"ל: "רבי יודן אמר משמיה דידיה בשר ודם יש לו פטרון אם באת לו עת צרה אינו נכנס אצלו פתאום אלא בא ועמד לו על פתחו של פטרונו וקורא לעבדו או לבן ביתו והוא אומר איש פלוני עומד על פתח חצירך שמא מכניסו ושמא מניחו אבל הקב"ה אינו כן אם באת על אדם צרה לא יצווח לא למיכאל ולא לגבריאל אלא לי יצווח ואני עונה לו מיד הה"ד (יואל ג,ה) כל אשר יקרא בשם ה' ימלט." תלמוד ירושלמי, ברכות פ"ט מ"א.

2 אולי ע"פ מלכים א' ה,יג. התשובה נחלקה לשניים, וכאן רבינו כותב בחרוזים (כדרכו בפיוטיו) ותוקף אותו אחד שהתקומם כנגד אמירת מכניסי רחמים.

3 שיר השירים ה,ד.

4 איכה ד,ח.

תרבינה סרעפותיו/ יקצץ בנטיעותיו
 ואף בגדלו בין ארזי הלבנון אשר נטע⁵.
 הש' וזאת אינה צריכה לפניי/ אך הדבר גנאי/ להוציא לעז על נבוןניי.
 הביט למרחוק/ פער פיו לבלי חוק⁶
 ויאמר כי הראשונים עבדו אלהי' אחרים/ חמנים ואשרים
 ויוציא כשיל וכלפות/ לך קרדמות ומגרפות
 לגנות ולא ליפות/⁷ מי יתן ואכתתנו בעלי לריפות,
 ויכרות כל עצי עדן, וישליכם חוצה/ כי אמר תפילה זו פיגול הוא לא נרצה⁸
 על כן השליך ארצה /ואני לא אחריו ארוצה,
 כי דבריו עלי לשמצה/ והשומע אליו לא יצא,
 דימה להיות מושבו איתן/ וישם כסאו בחצר גינת ביתן⁹
 והנה עדותו בצד אסתן/ חשבתיו חוטא שוטה רע גאותן,
 ואין איש מגדולי הדור מתחזק איתו/ כי הקריח את שמועתו
 לעשות מדעת הכרס שמועתו סברתו/ נגד חכמי התלמוד אחת דתו,
 והוא או' לקוני ורועי/ רוכב על שביעי/ אסור להכניס לו אמצעי,
 או לשים מליץ להכניס לפניו צעקות ובכיות/ כי יודע כל בוחן לב וכליות.
 ובהכניסו אמצעי בתפילתו ידומה למר אנוש בכוונתו
 אשר עבדו צבא השמים/ משרתי עליון אש ומים.
 ועוברים ביד רמה/ על ופן תשא עיניך השמימה¹⁰
 ובהשמנו מליץ נותן לקונו חסרון/ כאילו לא הבין או אין לו זכרון
 כי המליץ ירחיב כוונת המבקש/ עד שלא יהיה בו פתלתול ועקש¹¹,
 פן יהיה למוקש/ ולולי המליץ הטעימו לא יבין המבוקש (ובגליון "המבקש")
 כוונת זאת טענת בעל הדין.

5 תהילים קד, טז.

6 ישעיהו ה, יד.

7 תהילים עד, ו, וראה פרש"י שם.

8 ויקרא יט, ז.

9 מדרש פנים אחרים (הוצ' בובר), נוסח ב', פ' א.

10 דברים ד, ט.

11 משלי ח, ח, אוצר המדרשים (אייזנשטיין), עמ' תקמ"ב.

ואשא עיני אל ההרים¹² ואשמיע פה מדבר אלי. כי אורו עיניך כי טעמת טעם דבש ועתה חזק וענה אל תירא ואען ואומר מעידיני עלי שמים וארץ כי ראיתי תשובת שאלה לראש ישיבות שבבבל על עצירת גשמים איך נוהגין, והשיבו להם בארוכה סדר התפילה ויודיו וכמה דברי, ולסוף אמרו מכניסי רחמים מעולם לא שבנו ריקם עכ"ל.¹³ ואילו היו המתפללים כעובדי תמנים ואל המתים שואלים, הצעתם ישמע אל להוריד מטר ממרומים. היש בהיכלי גוים מגשימים. ובפ"ק דתעני¹⁴ אמר מרי דארעא דארץ ישראל ילך אצל מי שיודע ללחוש, ובפ"ב¹⁵ א' זקן רגיל ופרקו נאה כמלאכי השרת¹⁶ להגיד לאדם ישרו, ובפ"ק דע"ז¹⁷ א"ר אלעזר בן דורדיא בשובו מתאות נפשו חמה ולבנה בקשו עלי רחמי הרי הכניס אמצעי ואיך נתכפרו עוונותיו וחיי העולם הבא מזומני לפניו וא"כ הוסיף לחטוא והרבה זדונים. ועוד בפ' סדרי תעניות כיצד למה הולכין לבית הקברות כדי שיבקשו המתים עלינו רחמי¹⁸. ובפ' אלו נאמר' וכי כלב שהלך (ובגליון

12 תהלים קכא, א.

13 זו תשובת רב שרירא גאון ורב האי גאון לשאלת ראשי קהלת פאס על סדר התפילה בבבל בתענית גשמים. ראה, אוצר הגאונים, תענית טו ע"ב (עמ' כד) וז"ל: "אבל מנהגא דילנא השתא דתדירא בכל צרה שלא תבוא על הצבור מעצירת גשמים ... ומתחיל ואומר עננו אבינו ... ואומר פסוקי דרחמי ... ונפלין ציבורא על אנפיהון לבסוף וקימין על רגליהון כדלא מיתמר מכניסי רחמים ... וכד עבדינא כסדרא דנן לא מהדרין יתנא ריקנין ... אותה תשובה מובאת גם בס' האשכול, ח"ב עמ' קלד. ועיין עוד, תשובת רב שרירא גאון, אוצר הגאונים, שבת יב ע"ב (עמ' ד).

14 ראה תענית ח ע"א: "ואמר רבי אמי, מאי דכתיב (קהלת י,יא) 'אם ישך הנחש בלוא לחש ואין יתרון לבעל הלשון', אם ראית דור שהשמים משתכין כנחשת מלהוריד טל ומטר, בשביל לחושי לחישות שאין כבוד. מאי תקנתן, ילכו אצל מי שיודע ללחוש וכו' ואם לחש ולא נענה, מאי תקנתיה, ילך אצל חסיד שבדור, וירבה עליו בתפלה."

15 ראה שם, טז ע"א.

16 בכמה מקומות בכתביו, רבינו מתאר את הש"ץ כמלאך. לדוגמא, ראה ס' ערוגת הכושם, ח"ג עמ' קז: "כת' ה"ר אלעזר זצ"ל מה שאומ' שליח ציבור ברכו את הש' המבורך במשך לפי שבכל בוקר עומדת חיה אחת ... ומלאך אחד עמד באמצע הרקיע ואומ' בקול רם ובנעימה ברכו את ה' המבורך. וכל מלאכי השרת עונין ברוך כבוד ה' המבורך לעולם ועד ק"ק.ק." ועיין בס' הרוקח, ס' שס"ב וס"י ש"כ בשם מדרש מה רבו, ובפירושי סידור התפילה לרוקח (ירושלים תשנב) ("פי' לסידור"), עמ' רמח-רג. ובמקום אחר רבינו מדמה הש"ץ למלאך בזה הלשון: "זוהר החון שאומ' נעריצן ... יאמר בלבו אשריי שאני בשר ודם ויש לי לקדש כמלאכי השרת למלך הגדול." פי' לסידור, עמ' תקלד.

17 ראה ע"ז יז ע"א: "והתניא, אמרו עליו על ר"א בן דורדיא, שלא הניח זונה אחת בעולם שלא בא עליה ... אמר, חמה ולבנה בקשו עלי רחמים, אמרו לו, עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו ... אמר, אין הדבר תלוי אלא בי, הניח ראשו בין ברכיו וגעה בכביה עד שיצתה נשמתו. יצתה בת קול ואמרה, ר"א בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא."

18 רבינו הזכיר רק אחד משני הטעמים שנאמרו בגמ' שם (כג ע"ב) שמתפללין בבית קברות. הטעם השני הוא להזכיר בפני הקב"ה שאם אין אתה מרחם עלינו הרי אנו כמתים. אף שעוררו על השתטחות על קברי צדיקים שיש בזה איסור קצת משום דורש אל המתים, מנהג קדום בישראל עוד מזמן התלמוד להתפלל בכתי קברות "שיבקשו המתים רחמים עלינו". ראה: תענית כג ע"ב, חגיגה כב ע"ב, בי"מ פה ע"ב, זוהר, פ' אחרי (דף עא), מהרי"ל, ס' המנהגים, הל' תענית, רמ"א, אר"ח ס'

"[ה]שתטח") על קברי אבות שינצל מעצת מרגלים¹⁹. ועוד בפ' הרואה²⁰ התכבדו מכובדים התקדשו קדושים משרתי עליזון שמרוני שמרוני עזרוני וגו', בתבעירה²¹ "ויצעק משה אל הש' ויתפלל" משל לאב שכעס על בנו והלך הבן אצל אהבו של אביו אמר צא ובקש עלי רחמים מאבא עכ"ל ספרי. וכן בנחש הנחשת התפלל אל הש' ויתפלל הרי הכניסו אמצעי²². ועוד קרא כתיב לכן אל עבדי איוב והוא יתפלל בעדכם²³ וגו' ובפ' הדר²⁴ לעולם יתפלל אדם שיהו מאמצין כחו מלמעלה שנ' "היערוך שועך ולא

תקפ"א סע' ד, ונו"כ, מהר"ל מפראג, ס' נתיבות עולם (נתיב העבודה פי"ב), שו"ת מנחת אלעזר, ח"א, יו"ד ס' סח. ועיין, שו"ת קול מבשר, ח"ב, ס' ז, וז"ל: והחתם סופר (ח"ו ס' ל"ז) העיד שהגאון ר' מרדכי בנעט זצ"ל ציהה קודם הסתלקותו שאם יצטרכו איהו דבר ישתטחו על קברו. וראיתי שנדפס מכתב הגאון ר' יונתן אייבשיץ זצ"ל מפראג לקהל מיץ אחר שנבחר שם לרב אב"ד והוא מיום ט"ו סיון תק"א שהתנצל על דחיית זמן בואו לקהלתם וז"ל ויש עלי חובת גברא לילך למדינת מעהרין קצה ארץ שלעזיא להשתטח על קברות אבותי בעיר אייבשיץ והם יבקשו עלי רחמים. ובשו"ת חת"ס (חלק ששי ס' ד') כתב שכית הקברות דומה לבית הכנסת כיון שרגילים להתפלל שם על החיים, עכ"ל. וע"ע במאמרו של ר' אברהם מרדכי הלוי הורוויץ, השתטחות על קברי צדיקים ומקומות הקדושים, נועם, י"ב (תשכ"ט), עמ' קעב-קעח, ור' מאיר צבי גרינבוים, ס' צדיקים קרויין חיים (קרית יואל תשנ"ו) עמ' מז-נא.

19 ראה סוטה לד ע"ב: "ויעלו בנגב ויבא עד חברון' (במדבר יג, כב), ויבאו מבעי ליה, אמר רבא, מלמד, שפירש כלב מעצת מרגלים והלך ונשתטח על קברי אבות, אמר להן, אבותי, בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת מרגלים". ועיין, שו"ת יחוה דעת, ח"ה, ס' לה: "וכבר העיד רבינו האר"י זצ"ל כי בהשתטח האדם על קבר הצדיק, ובפרט אם יודע לעשות ייחוד השייך לאותו צדיק, תהיה נשמת הצדיק לעזר ולסיוע גדול לאותו אדם." ועיין עוד, שער רוח הקודש, דף כח, ס' משנת חסידיים, מס' היחודים, פ"א מ"ד.

20 ראה ברכות ס ע"ב: "הנכנס לבית הכסא אומר, התכבדו מכובדים קדושים משרתי עליזון, תנו כבוד לאלהי ישראל וכו' אלא לימא, שמרוני שמרוני, עזרוני עזרוני, סמכוני סמכוני, המתינו לי המתינו לי וכו'". ולענין אמירת "התכבדו מכובדים" בזמן הזה, ראה שו"ע או"ח, ס' ג, סע' א, ונו"כ שם, שו"ת ציץ אליעזר חלק ט"ו, ס' יד.

21 ע"פ במדבר יא, ב: "ויצעק העם אל משה ויתפלל משה", ועיין בספרי, פיסקא פו: "ויצעק העם אל משה, וכי מה היה משה מועילם והלא אין ראוי לומר אלא ויצעק העם אל ה' ומה תלמוד לומר ויצעק העם אל משה היה ר' שמעון אומר משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שכעס על בנו והלך לו הבן ההוא אצל אוהבו של מלך אמר לו צא ובקש לי מאבא כך הלכו ישראל אל משה אמרו לו בקש עלינו מלפני המקום, יכול שעייב משה בידו ת"ל ויצעק משה אל ה'."

22 ראה במדבר רבה פ' יט: "ויבא העם אל משה ויאמרו חטאנו ידעו שדברו במשה ונשתטחו לפניו ואמרו התפלל אל ה' ויסר מעלינו וגו'."

23 ע"פ איוב מב, ח: "ואיוב עבדי יתפלל עליכם". ולענין הליכה לצדיק בעת צרה, ראה ב"ב קטז ע"א: "כל שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים". וכן כתב הרמ"א (יו"ד ס' של"ה סי' י) "יש אומרים שמי שיש לו חולה בביתו ילך אצל חכם שבעיר שיבקש עליו רחמים". אך, השווה דברי המאירי (שם) וז"ל: "ומי שיש לו צער או חולה בתוך ביתו ... ילך אצל חכם וילמוד ממנו דרכי התפילות ויבקש רחמים". ומשמע שהמבקש, ולא הצדיק, הוא המתפלל. ועיין, שו"ת ציץ אליעזר (ח"ט ס' יז פ"ג).

24 ואולי מכוון רבינו לעירובין סה ע"א, ותוסד"ה בצר.

בצר וכל וגו'".²⁵ ועוד אמרו לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי לפי שאין מלאכי השרת מכירין בו ואין נזקקי' לו.²⁶ ועוד אמ' אליהוא אם יש עליו מליץ (ובגליון "מלאך") אחד מיני אלף וגו'.²⁷ ובפ' הוציאו לו²⁸ א' בזמן הבית היו ישר' חביבין לפני הקב"ה לא היו צריכים לשליח אך האיש אשר ידע נגעי לבבו ובא אל הבית הזה והתפלל ומשחרב נעשו כעבדים וצריכי' לשלוח מליץ חביב לפני המקום, והוא מיעוט כנפי החיות מלומר שירה כשחרב בית המקדש²⁹. ואיתא בספר היכלות³⁰ מבטלי גזירות מעררי (צ"ל מעירי-ש.ז.) שבועות מעבירי חימה משיבי קנאה מזכירי אהבה מסדרי דעות לפני גאות הדר נורא מה לכם שאתם נוראים מה לכם שאתם שמחים ופעמים מבוהלים אמרו כשאופני גבורה מרקדים אנו בבהלה גדולה וכשגבורי שכונה מאירין אנו שמחים. ועוד בפ' י"ב (צ"ל י"ד-י.ש.ז.)³¹ כשהקב"ה כועס על ישר' מלאכי השרת חובטין כתריהם לארץ ומכין ראשיהן ונופלין על פניהם ואומרי' יוצר בראשית סלח מה לך איבה עם זרע אברהם מה לך קנאה עם זרע יצחק מה לך תחרות עם זרע יעקב כי קניין שמים

25 איוב לו'ט. ראה סנהדרין מד ע"ב: "היערך שועך לא בצר' ... רבי יוחנן אמר, לעולם יבקש אדם רחמים שיהו הכל מאמצין את כחו, ואל יהו לו צרים מלמעלה." ופרש"י שם: שסייעוהו מלאכי השרת לבקש רחמים, ושלא יהו לו מסטינים מלמעלה, והכי משמע: היערוך שועך, אם באתה לערוך שועך כזאת תערכהו, לא בצר, שלא יהו לך צרים ושהכל יהו במאמצי כחך עכ"ל. ועיין עוד, ילקוט שמעוני, תתק"כ.

26 ראה שבת יב ע"ב: "והאמר רב יהודה, לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי, ואמר רבי יוחנן, כל השואל צרכיו בלשון ארמי אין מלאכי השרת נזקקין לו, שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי."

27 איוב לג, כג-ד. ראה מדרש זוטא (בוכר), שה"ש, פ' א': "והקב"ה אומר לו צדקה תציל ממות (משלי יב), יכול להיות מקבל פני שכניה בכל יום, שנאמר חסד ואמת יקדמו פניך (תהלים פט, טו), והקב"ה אומר למלאך של פורענות אל תגע בו, מצאתי לו זכות למחול על כל עונותיו, וכן הוא אומר על ידי אליהוא ותקרב לשחת נפשו וחיותו לממתים אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף וגו', מי שיש בידו תשע מאות ותשעים ותשע עברות, זכות אחת שעשה היא מעכבת ממנו את הפורענות בעולם הזה ומנחילו לעולם הבא." ועיין עוד שבת לב ע"א, מכילתא דר"י, משפטים פ' י', תנחומא, משפטים ס' יט.

28 ראה פרש"י, יומא נב ע"א, וז"ל: "רבי יוסי אמר לך, חביבין ישראל שלא הצריכן הכתוב לשליח, אלא כל אחד ואחד מתפלל על עצמו, שנאמר אשר ידעון איש נגע לבבו ופרש כפיו אל הבית הזה (מלכים א' ח, לח)."

29 ראה חגיגה יג ע"ב: "כתוב אחד אומר (ישעיהו ו, ב) 'שש כנפים שש כנפים לאחד' וכתוב אחד אומר (יחזקאל א, ו) 'וארבעה פנים לאחת וארבע כנפים לאחת להם', לא קשיא כאן בזמן שבית המקדש קיים כאן בזמן שאין בית המקדש קיים, כביכול שנתמעטו כנפי החיות. הי מינייהו אימעוט, אמר רב חננאל אמר רב, אותן שאומרות שירה בהן." ועיין, מדרש תהילים פ' ט. וכן כותב רבינו בס' סודי רוזיא, הוצ' קאמעלהאר (תרצו) עמ' כז: "כשישראל מרוממים בשבח כביכול הכסא מתרומם ... אבל כשעשה עמלק לישראל, נשבע בכסאו שלא יהי' שלם עד שינקום, כי יד על כס' י' (שמות יז, ז), כמו שאמרו כתיב 'שש כנפים (ישעיהו ו, ב) וכתוב 'וארבע כנפים (יחזקאל א, ו), כביכול נתמעטו כך נתמעט הוד הכסא קצת ..." ועיין שמות רבה פ"ב, מדרש תהילים פ"א.

30 עיין פרקי היכלות רבתי, פ"ט, י', בתוך: ורטהימר, בתי מדרשות (ירושלים תשי"ב) ח"א, עמ' פג. 31 עיין שם, עמ' פט.

וארץ קראת אותם מיד יוצא פמליא מתחת כסא הכבוד ואומרי' ברוכי' אתם שלמדתם זכות על בניי. על כן³² ראוי לקטן לבקש גדול שיבקש עליו רחמי' להכניס תפילתו לפני המלך והוא שני' מלאך פניו הושיעם באהבתו וגו'³³.

אלעזר

32 ולע"ד, רבינו מגלה טפח ומכסה טפחיים, שהרי בהרבה מקומות בכתביו הוא מדגיש ע"פ דרכו בסוד את חשיבותם של המלאכים בהעלאת התפילה לפני שומע תפילה. ראה סודי רוזי"א (הוצ' וייס) עמ' צד: "סמ"ך זהו מיכאל שסומך את ישראל ומליץ יושר הוא על ישראל ואם לא שהוא מדבר טוב עלינו לא היינו בעולם..." וכן בעמ' צ' רבינו כותב: "והנה אמרו (חגיגה יג ע"ב) סנדלפון עומד אחרי המרכבה וקושר כתרים. למה עומד אחורי המרכבה, לפי שאם יתפלל אדם שלא בכוונה שמועיא"ל השוער ושאר שומרי השער אין מניחין לעלות אותה התפילה למעלה, אבל תפילה שהיא בכוונה הלב באה לפניו, שנאמר (תהילים יח, ז) עתי לפניו תבוא באזוני, נמצא שהתפלה לפני הכבוד וכיון שהיא ראויה באה דרך אחורי הכבוד אליו, וסנדלפון בורן] התפלה כאדם שבורר כסף וזהב ואבנים טובות לתקן לו עטרה, כך הוא בורר איזה יכשר, זהו פנה אל תפילת הערער (תהילים קב, יח), ואם רואים השוערים והמלאכים את התפילה שהיא ראוי, פותחין השער [חלוני] התפילה והיא עולה לפני [כסא] הכבוד." ועוד הרבה כאלו.

ובס' השם (כ"י הספריה הבריטית 737, אשר אני מתכוון להוציא לאור בקרוב, אי"ה), עמ' רצח, כותב רבינו על השבעת מלאכי "מכניסי רחמים" בפירוט, וז"ל: "אמר רב המנונא, תפילה זו מסר זהגניאל (ואולי צ"ל זנגוגא"ל – י.ש.ז.), שר הפנים לי ואמר יהודע בעצמו שיעשה דבר זה בקדושה ובטהרה ובנקיות, ישב שלשת ימים במרחץ בנקיות ... ואל יאכל בשר ואל ישתה יין אלא פת נקייה במים, ובלילה השלישי יעמוד ממטתו באשמורת הבקר ... וירחץ פניו ... וילבש בגדיים נקיים, ואח"כ יסוך בשמן זית כל גופו ... וישב ויאמר אברכה את ה' בכל עת ... ואח"כ יגמור תהלה לדרו ... ואח"כ יעמוד על רגליו במקום נקי ויתפלל תפלה זו בכוונה כינו לבין קונו ... ברוך אתה ה' אלקיני מלך העולם צור כל העולמים צדיק אדון כל הבריות ... אני פלוני משיב עגור ומקיים, אני פלוני עליכם שמים ושמי השמים בשם השם הקדוש הזה ... פתחו דלתותיכם וקבלו תפילתי ועתירתי והכניסו תפילתי לפני מלכו של עולם ... אני משיב עליכם אתם יהוטיק"ה יטהוטיק"ה מלאכי רחמים מלמדי זכות הזיקקו לי אני פלוני ועשו חפצי ושאלתי אתם ומאתים אחד עשרה רבבות מלאכי רחמים ומלמדי זכותם ... ולענין השבעת המלאכים, ראה ס' חסידים, הוצ' מרגליות (ירושלים תשי"ז) ס' רה, וז"ל: "מי שעוסק בהשבעות של מלאכים ... לא יהיה סופר טוב ויראה רעות בגופו או בבניו כל-ימי, ולכך יתרחק אדם מעשות כל אלה ... ואין טוב לאדם אלא להתפלל להקב"ה." ועיין באריכות בקונטרס 'חסדי עולם' שנדפס בסוף הספר.

ואסיים בדברי רבינו הרוקה על ענין השבעת המלאכים. ורבונו בס' השם כ"י, עמ' קפ: משבח את דניאל שאף שהיה בקי בשמות לא השתמש בהן אלא התפלל לה, וז"ל: "ואוהבי שמו לא ישביע בשמו ... (ענין ג' מצוות יהרג ואל יעבור) ואוהבי שמו אפילו על שאר דברים נהרגין, כדניאל תלת זמנין ביומא הוי מצלי ומסר נפשו עליהם, לפיכך גלה לו השם רזי המשיח והקיצים ותחיית המתים ושמות המלאכים, כי היה אוהב השם ולא רצה אלא בתפלה, ומה שכתב בקצת ספרים זה השם שהשביע דניאל על החלום ובגוב אריות, אין לסמוך עליהם כי לא שמשו בשם אלא התפלל." ועיין עוד שו"ת מו השמים, שאלה ט', שו"ת חתם סופר, או"ח סי' קצז, שכתב: "שמות הקודש הם פעולות אמתיות כמה שראיתי בעיני מאיש מופת מורי [רבינו נתן אדלר] כהן צדק דצ"ל." ואמ"ל.